

Itä-Suomi

Aluehallintovirasto

Lasten ja nuorten monialainen hyvinvointiosaaminen tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi

KYS-alueen VIPU-tilaisuus

27.4.2023 klo 13.15–15.45

Kari Lehtola

Opetustoimen ylitarkastaja
Itä-Suomen aluehallintovirasto

Suomen perustuslaki (2000)

19 § Lapsen hyvinvoinnin turvaaminen
Julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia **turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.**

Lapsen oikeuksien sopimus (1989 > Suomi ratifioinut 1991)

3 art. Lasta koskevissa päätöksissä on aina ensisijaisesti harkittava lapsen etu.

6 art. Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.

12 art. Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

SUMMA *Lapsen oikeudet ovat aikuisten velvollisuuksia. Viranomaisten on kaikissa lasta koskevissa toimenpiteissään ja päätöksissään arvioitava niiden vaikutukset lapseen, otettava huomioon lapsen etu ja oikeus sekä selvitettävä lapsen mielipide.*

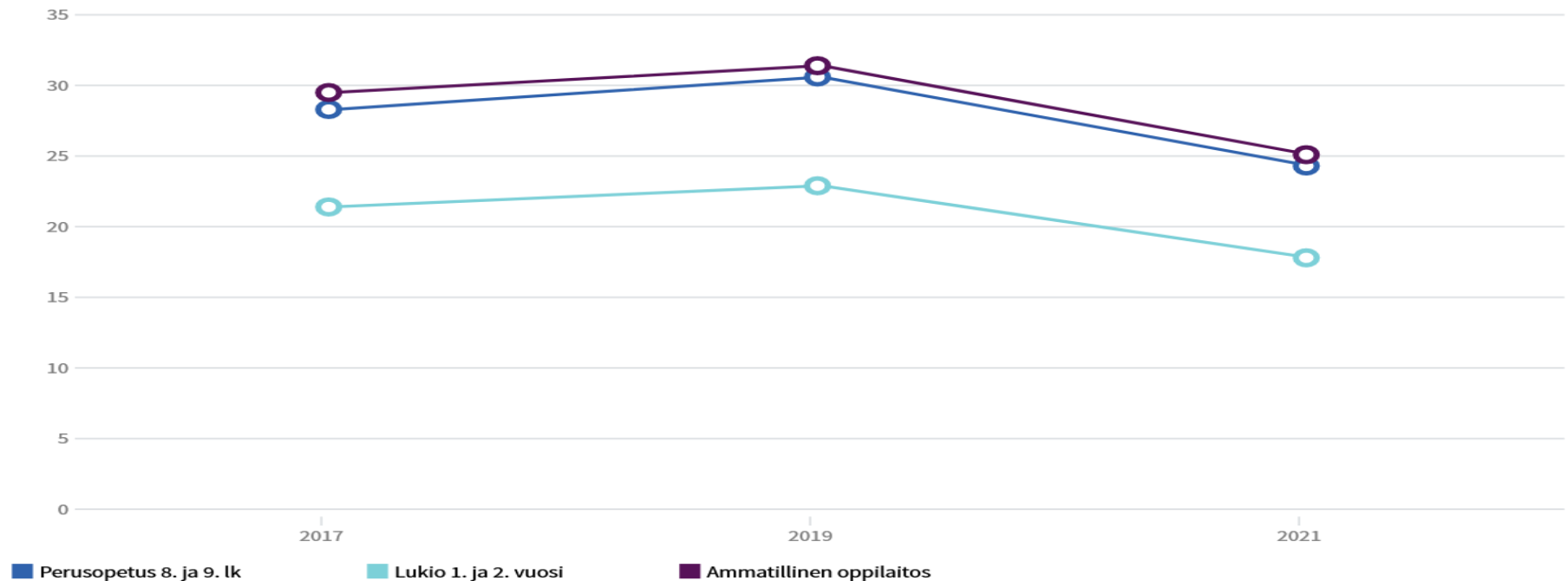
Aikasarja perusopetus 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006 - 2021

Lähde: **Kouluterveyskysely (THL)**

(1/4)

1) Indikaattori: Erittäin tyytyväinen elämäänsä, %

Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta (%), jotka ovat erittäin tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.

Indikaattori perustuu kysymykseen: "Oletko elämääsi tällä hetkellä?". Vastausvaihtoehdot: 1) erittäin tyytyväinen, 2) melko tyytyväinen, 3) en tyytyväinen enkä tyytymätön, 4) melko tyytymätön, 5) erittäin tyytymätön. Tarkastelussa ovat ne vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet vaihtoehdon 1.

5) Indikaattori: Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, %

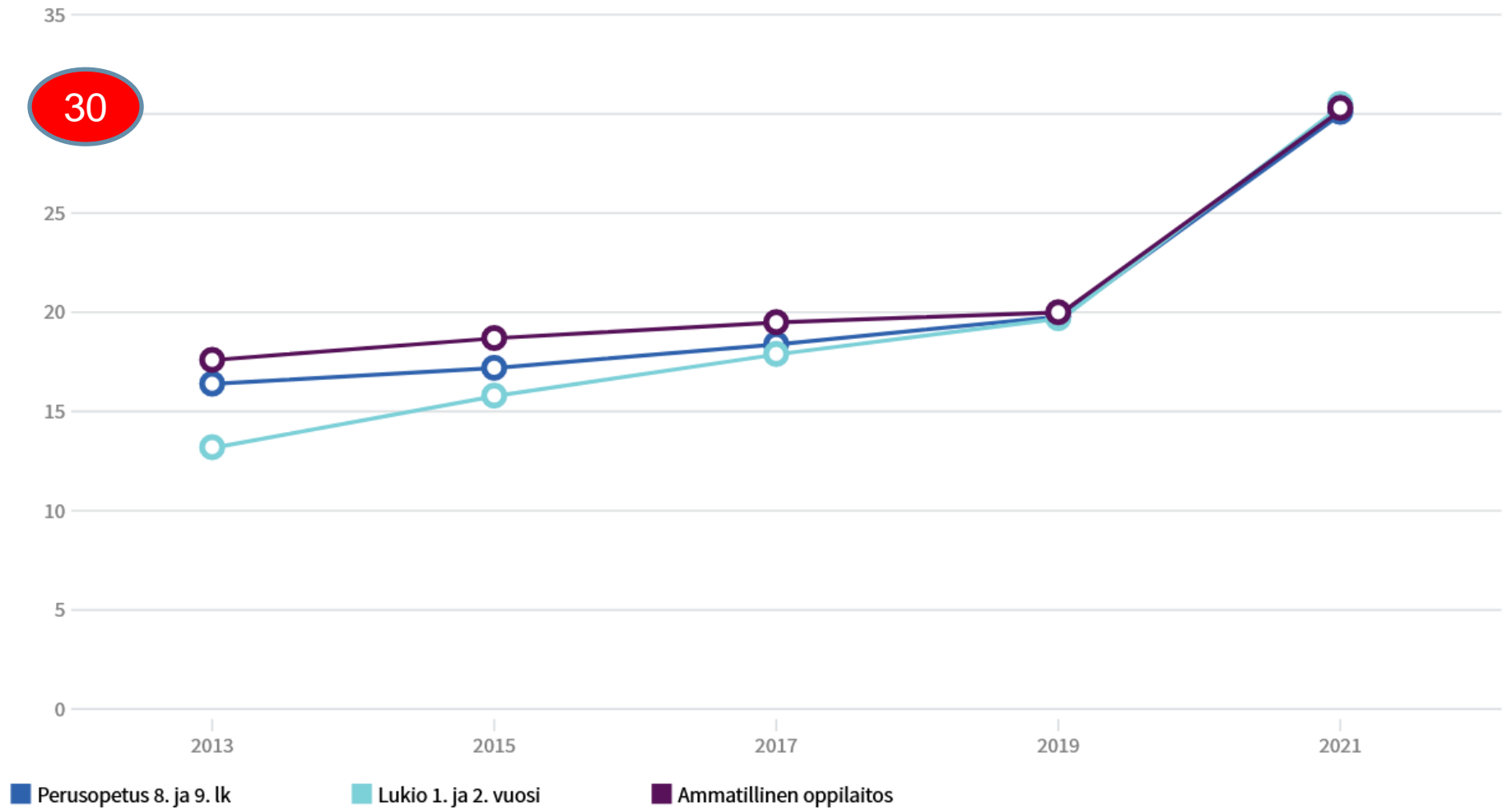
Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta (%), jotka ovat kokeneet kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kahden viime viikon aikana. Ajoittaiset ahdistuksen tunteet ovat osa nuoren normaalia elämää. Läheiset ihmiset voivat tukea ahdistuksen tunteiden kanssa pärjäämistä ja nuoren selviytymistä iänmukaisista haasteista. Varsinaisen ahdistuneisuushäiriön syntyyn vaikuttavat perinnöllinen alttius ja ympäristötekijät, erityisesti lapsuusiässä ja nuorena koettu väkivalta, hylkäämiskokemukset ja muut liiallisesti kuormittavat ympäristötekijät.

Indikaattori perustuu kysymykseen: "Kuinka usein seuraavat ongelmat ovat vaivanneet sinua lomakkeen täyttöö edeltäneen kahden viikon aikana?". Summaindikaattori muodostuu seitsemästä osiosta: 1) hermostuneisuuden, ahdistuneisuuden tai kireyden tunne, 2) en ole voinut lopettaa tai hallita huolestumistani, 3) liiallinen huolestuneisuus erilaisista asioista, 4) vaikeus rentoutua, 5) niin levoton olo, että on vaikea pysyä aloillaan, 6) taipumus harmistua tai ärsyyntyä helposti, 7) pelko siitä, että jotakin kauheaa saattaisi tapahtua. Vastausvaihtoehdot: 1) ei lainkaan, 2) useana päivänä, 3)

5) Indikaattori: Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, %

TYTÖT

Koulua käymättömät oppilaat ja poissaolojen syyt (OPH, 2020)

Sekä tyttöjä että poikia
(50/50)

Suurin osa tukitoimien
piirissä

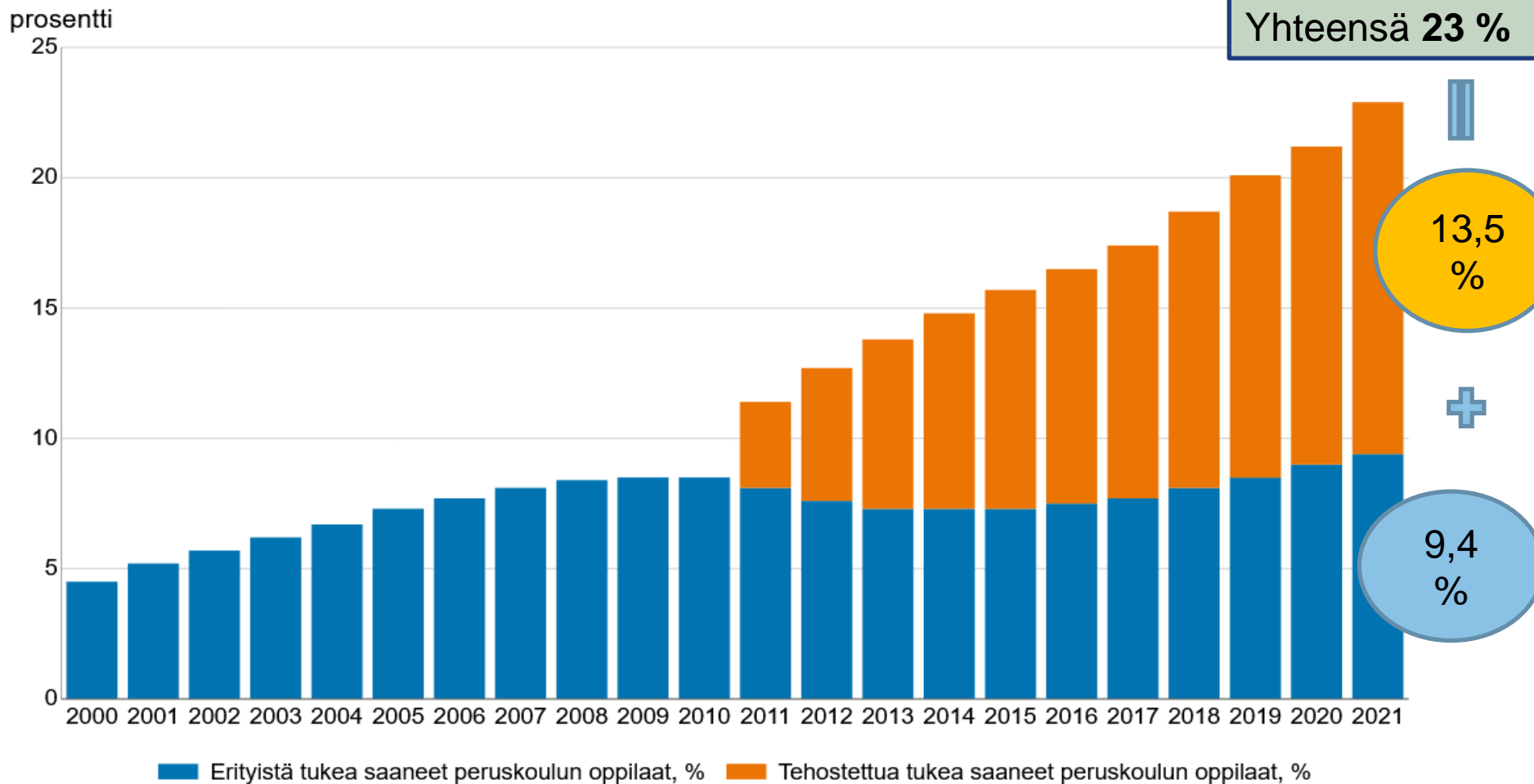
Suurella osalla erilaisia
oppimisen vaikeuksia

Yli puolella ongelmalliset
poissaolot kestäneet koko
yläkoulun ajan

Tehostettua ja erityistä tukea saaneiden peruskoululaisten osuus kaikista peruskoululaisista 2000–2021 (Manner-Suomi)

Lähes kaikki rehtorit kertovat mielenterveyden haasteiden lisääntyneen peruskoulussa – "Aikuisten pahoinvointi heijastuu lapsiin"

OPPILAIKEN MIELENTERVEYDEN HAASTEET OVAT LISÄÄNTYNEET KOULUSSANNE...

Kahden viime vuoden aikana?

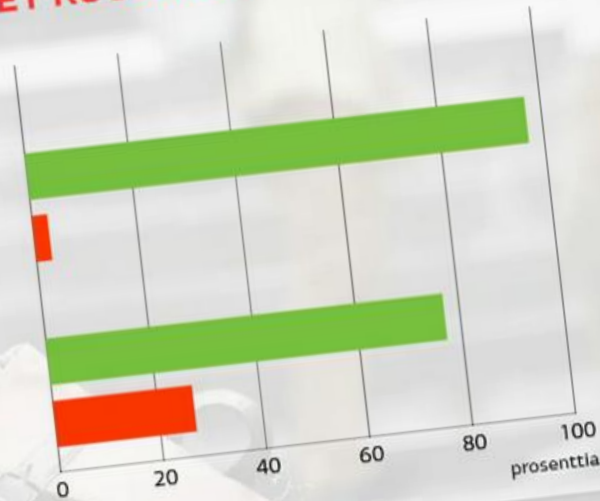
Kyllä 97%

Ei 3%

Kevätkauden 2022 aikana?

Kyllä 77%

Ei 23%

Lähde: Rehtorikysely / MTV Uutiset, Suomen Rehtorit ry
Vastaajien kokonaismäärä: 118

Karu tulos: Lähes kaikki rehtorit kertovat mielenterveyden haasteiden lisääntyneen peruskoulussa – "Aikuisten pahoinvointi heijastuu lapsiin"

OAJ: Opetusalan työolobarometri 2021

Työhyvinvointi, työolot ja turvallisuus

- Työn määrän kasvu, työn pirstaloituminen ja läikkyminen vapaa-ajalle
- työkyvyn aleneminen ja työstressi
- Rehtorit: 36 % innostuneet, 46% uupumisriskissä olevat ja 18% uupuneet
- Työmäärän lisääntyminen, työn mielekkyyden väheneminen

2019

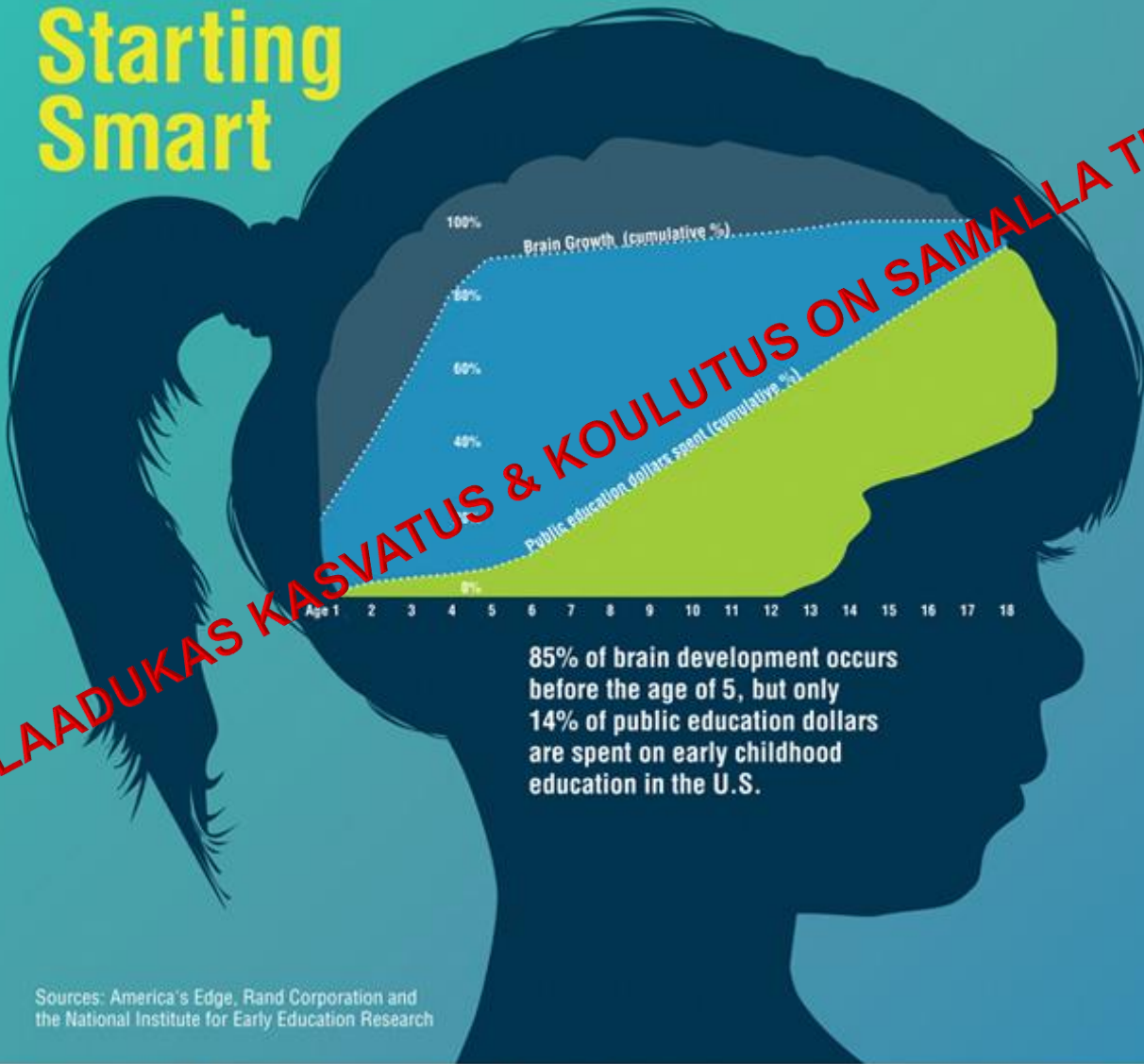
- **Työaika ylitti edelleen palkansaajien normaalin työviikon ja työviikko jatkui myös viikonloppuisin.**
Esimiehistä 40 % teki töitä viikonloppuisin.

LAPSUUS on tärkein!

LONG ISLAND INDICATORS

Starting Smart

85% of brain development occurs before the age of 5, but only 14% of public education dollars are spent on early childhood education in the U.S.

Sources: America's Edge, Rand Corporation and the National Institute for Early Education Research

Every \$1 invested in early childhood education can save \$7 in the long-term through reduced costs associated with remedial education, criminal justice and welfare payments.

$$1 \$ = 7 \$$$

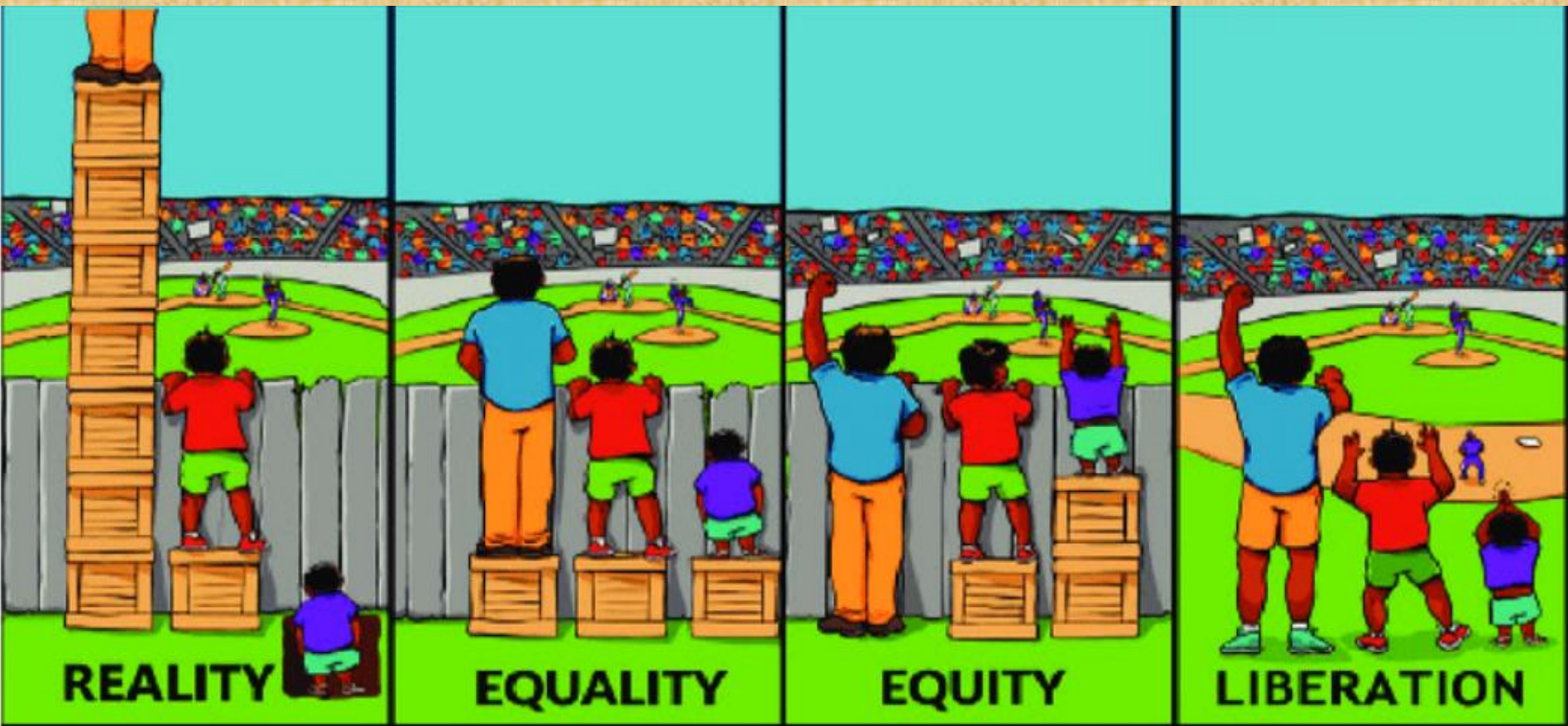
Investment in early childhood education

Long-term savings

A recent report by *America's Edge* showed that for every \$1 invested in early education in New York State an additional \$1.86 is generated in economic activity. On Long Island, that number is \$1.92.

© Interaction Institute for Social Change
Artist: *Angus Maguire*

OPETTAJAN – KOULUN – OPETUKSEN JÄRJESTÄJÄN

PERUSTEHTÄVÄ

OPPILAAN TERVEEN KASVUN

JA

HYVÄN OPPIMISEN EDISTÄMINEN

= Opettajan
PROFESSIO

so. koulun tai hallinnon edustajat toimivat virkavelvollisuuksiensa vastaisesti, jos toimenpiteet eivät edistä yllä mainittua perustehtävää

Kohtaamista tukevaa koulu- ja oppilaitoskulttuuria
- yhteisöllisyyden ja osallisuuden kokemus todeksi

KUNNAT + HVA >
vahvaan yhteistyöhön perustuva

SI-SO-TE
HYVINVOINTITYÖ KEHIIN !

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen sekä
Lastensuojelun keskusliiton julkaisu 2012:

”Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät”:

➔ **Korjaava hyvinvointityö on kymmenen (10)**

kertaa kalliimpaa kuin

ennaltaehkäisevä hyvinvointityö.

- Esimerkiksi jos päihde- ja rikoskierteeseen ajautunutta poikaa pystyttäisiin auttamaan lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen erityisnuorisotyön, päihdepsykiatrisen poliklinikan ja koulun yhteistyön avulla, maksaisi se 200 - 5 500 euroa.
- Kriisiytynyt tilanne, joka johtaa kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon nostaa kustannukset moninkertaisiksi. Vuoden sijoituksen jälkeen kustannukset olisivat jo 159 000 euroa.
- Vertaamalla vaihtoehtoisten palvelupolkujen kustannuksia, voidaan nähdä kuinka suuriksi kustannukset muodostuvat, jos ongelmien ennusmerkkejä ei tunnisteta ja tukea anneta silloin, kun se olisi kustannuksiltaan maltillista. > > **YMMÄRRETTÄVÄ SYY-SEURAUSSUHTEITA**

➔ **AIDOSTI LAPSILÄHTÖISET KASVATUS- JA OPETUSPALVELUT –
SAAVUTETTAVA PALVELUVERKKO - OVAT
ENNALTAEHKÄISEVÄÄ HYVINVOINTITYÖTÄ
TUOTTAVIMMILLAAN... vrt. nykyiset ”SIVISTYSKUNNAT”**

Rahanäkökulma mitä ihmisille – lapsille – aiheutettujen ongelmien korjaaminen merkitsee... muutamia esimerkkejä:

- yksi hoitopäivä lasten ja nuorten psykiatrisella osastolla... **720 €/ hoitovuorokausi**
  - > yksi 3 viikon hoitajakso **14 860 €**
  - > **mielenterveydeltään häiriintyneen lapsen** hoito- ja lääkekulut ovat runsaat **1 000 000 €**, kun psykiatrisia hoitoja on 10 vuotta.
- 1 syrjäytynyt nuori hoitokodissa = **100 000/ vuosi**; (NEET-nuoria 5 – 10 % ikäluokasta)
  - > **Kriminalisoituneen lapsen** 5 vuoden koulukoti ja 10 vuoden vankilajaksot maksavat n. **1 milj. €**
  - > **Käytöshäiriöiset** maksavat yhteiskunnalle **10 kertaa enemmän** kuin ei-käytöshäiriöiset
  - > Kuntien **huostaanottokustannukset** ovat nousseet yli **800 M€** (vrt. VO amm.koul. = n. 800 M€)
- 1 syrjäytynyt yhteiskunnalle kaikkinaensa = **yli 1 200 000 €** (VATTI, SITRA, THL 2018)

MUTTA: Koulutus investointina (verifioidut kansainväl. tutk.)

1 \$ > 2 \$ - lyhytaikainen varma tuotto-odotus

1 \$ > 17 \$ - pitkäaikainen varma tuotto-odotus

Nähdään, mitä helposti käy, kun talouselämässä päästetään välinearvot sekoittamaan inhimilliset päämäärät – **Väärät säästöt tulevat kalliiksi – niin taloudellisestikin kuin inhimillisestikin.**

HYVINVOINTIOSAAMISTA LISÄÄMÄÄN...

MONIALAINEN OPISELUHUOLTO JA SEN JOHTAMINEN

> **HYVINVOINTISTRATEGIA:** miten näkyy toiminnassa ja mm. talouden resurssoinnissa

(terveydenhuoltolaki 2010, lastensuojelulaki 2007, OH-laki 2013, LOS 1989)

> uusi hyvinvointialue-kunta + koulutuksen järj. >
SI-SO-TE DIALOGI + YHTEISTYÖRAKENNE

YHTEISÖLLINEN

- Ennaltaehkäisevää
- **KUULUU KAIKILLE!**

YKSILÖKOHTAINEN

- tukea antavaa

- Olisi korkea aika alkaa johdonmukaisesti kehittämään ja lisäämään **hyvinvointiosaamista**.
- Olisi ymmärrettävä ilmiöiden **syy-seuraus-suhteita**. Jo pienillä laatu-tekijöiden varmistamisilla tai suunnanmuutoksilla aiheutetaan suuri ero lapsen myöhempään kehitysvaiheeseen. Tärkeintä on turvata lapselle laadukas
- **Varhaislapsuus ja -kasvatus** sekä koulun käynnin ensi vuodet!
- **LAVA**
- Seurataan koko ajan yhdessä tekemäämme **HYVINVOINTITYÖN VAIKUTTAVUUTTA JA TEHOA** (KV - kansallinen - alue - oma kunta / koulu)

Itä-Suomen seutukuntien syrjäytyneet 16-29-vuotiaat vuonna 2010 ja 2013

(vain perusasteen tutkinto, ei opiskelemassa, ei töissä ei eläkkeellä tai varusmiehenä, naisista ei hoitamassa alle 7-v. lapsia kodinhoidontuella tai äitiyspäiväraha)

Seutukunta	Yhteensä		Syrjässä		Syrjässä (%)		Erotus % 2013 vs 2010
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	
	Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä	Yhteensä	
Mikkeli	11243	11187	467	488	4,2	4,4	+ 0,2
Pieksämäki	4296	3967	164	180	3,8	4,5	+ 0,7
Savonlinna	6918	6503	326	284	4,7	4,4	- 0,3
Koillis-Savo	1469	1339	67	73	4,6	5,5	+ 0,9
Kuopio	25102	25955	894	865	3,6	3,3	- 0,3
Sisä-Savo	1808	1694	85	85	4,7	5,0	+ 0,3
Varkaus	4680	4302	269	218	5,7	5,1	- 0,6
Ylä-Savo	8430	7985	381	345	4,5	4,3	- 0,2
Joensuu	22979	22971	787	756	3,4	3,3	- 0,1
Keski-Karjala	2239	2024	98	99	4,4	4,9	+ 0,5
Pielisen Karjala	2883	2622	156	139	5,4	5,3	- 0,1
Itä-Suomi	92047	90549	3694	3532	4,0	3,9	- 0,1
Koko maa	941715	935825	44752	44485	4,8	4,8	+ - 0,0

* Taulukon tehnyt Kari Lehtola (ISAVI) 25.9.2015 Tilastokeskukselta saadusta tietokannoista.

Kunta

Hyvin-
vointialue

Erva-/
YTA-alue

Lasten ja nuorten monialaiset palvelut

Ennaltaehkäisy ja varhainen tuki

Tuen tarve kasvaa

Vaativa tuki

Koulun tukitoimet

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

Erityisopetuksen ja oppimisen ja koulunkäynnin tuen koordinaattorit, konsultoivat erityisopettajat

Sairaalaopetuksen, Elmerien, Valtion koulukotikoulujen ja Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin konsultointi ja palvelut

Yhteisöllinen opiskeluhoolto

Yksilökohtainen opiskeluhoolto

Opiskeluhooltopalvelut (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, psykologi- ja kuraattoripalvelut, monialainen asiantuntijaryhmä)

Sote-tukitoimet

Perusterveydenhuolto (esim. lastenneuvola, sairaanhoito, terapiat)

Erikoissairaanhoito

Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut (esim. perheneuvola ja perhetyö)

Lastensuojelu

Vammaispalvelut

Muut toimijat, esim. kolmas sektori, nuorisopalvelut, Rikosseuraamuslaitos

Vaativa konsultaatio

OT- keskus

Vaativa erityisosaaminen esi- ja perusopetuksessa

Vaativin sosiaali- ja terveydenhuollon erityisosaaminen

**v. 2021 LAPSISTRATEGIA
TEHTÄVÄ VAHVASTI TODEKSI!**

MISSÄ ON

**MONIALAINEN
YHTEISTYÖOSAAMINEN**

- **suomalaisen sivistys-, koulutus- ja hyvinvointipolitiikan kokonaisvaltainen linjanveto?** (vrt. hallituksen koulutuspoliittinen selonteko eduskunnalle vuonna 1990, 2006...)
- **poikkisektoraalinen tarkastelu ja syy-seuraus-suhteiden arviointi puuttuvat päätöksenteosta**
- nykyinen budjettikäytäntö ja tulosohjaus eivät omiaan edistämään ministeriöiden välistä yhteistyötä eivätkä **hallinnon-rajat ylittäviä kokonaistarkasteluja.**

And all
interest
groups

MUUTOKSEN VÄLTTÄMÄTTÖMYYS !

Vrt. Snellman/ Hegel: "Zeitgeist" > Mikä on **AJANVAATIMUS?**

Tarve muuttaa myös lainsäädäntöä

- so. etenkin **TIETOTURVAA- ja -SUOJAA** koskeva lainsäädäntö -

TUKEMAAN PAREMMIN

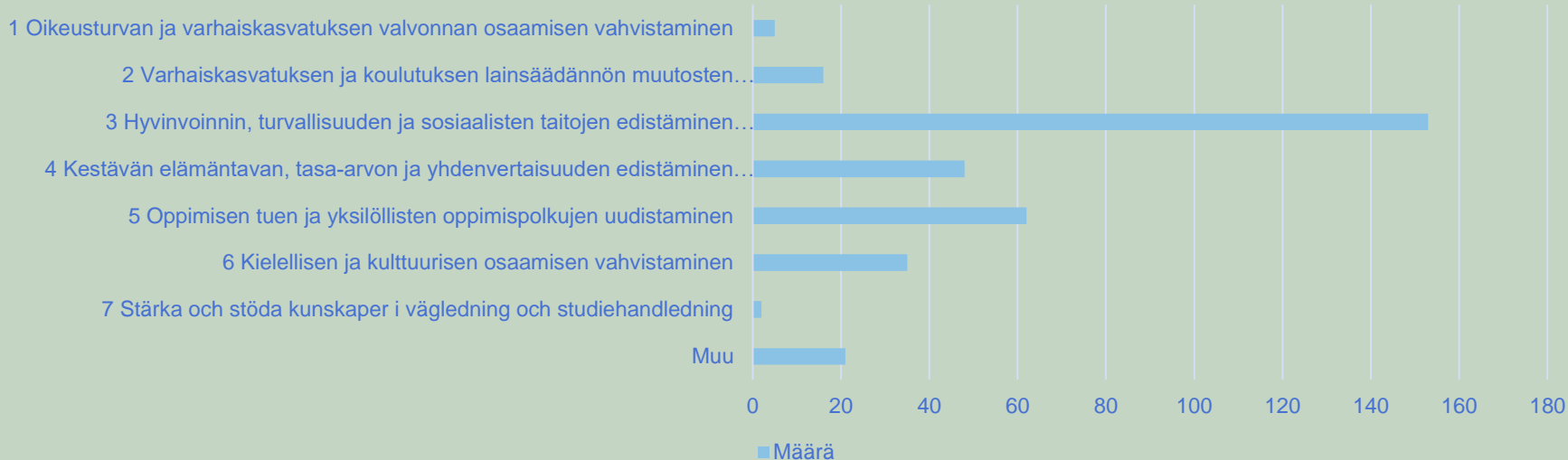
MONIALAISTA YHTEISTYÖTÄ... sekä LAPSEN JA NUOREN ETUA!

- Kannattaisi aloittaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaista (2013)
- Tällä hetkellä noin **30 eri lakia** tai lainkohtaa, laajasti hajallaan, määräämässä henkilötietojen käsittelystä
  - > pitäisi koota kasvatus- ja opetusalaan yhteen lakiin, niin, että kaikilla SISOTE-toimijoilla **SAMA YMMÄRRYS JA TULKINTA HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ**

<https://avi.fi/tapahtumat-ja-koulutukset>

Painopisteiden määrällinen toteutuminen, kaikki AVI:t, 2022

Viime vuonna (2022) Yli 340 koulutustilaisuutta ja yli 35 000 osallistujaa

YHDESSÄ

KIIITOS!

- Pro Lapsi & Nuori

Kari Lehtola

opetustoimen ylitarkastaja, Itä-Suomen aluehallintovirasto

kari.lehtola@avi.fi , puh. 040 505 0740, www.avi.fi/ita